

اثربخشی آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل بر تحمل‌پریشانی و حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۲/۲۶ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۱۰/۰۱

صمد رحمتی^۱

رودابه هوشمندی^۲

آرزو سادات موسوی انزهایی^۳

وحیده دهاقین^۴

چکیده

مقدمه: این پژوهش با هدف تعیین اثربخشی آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل بر تحمل‌پریشانی و حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار انجام شد.

روش: روش پژوهش نیمه‌تجربی از نوع طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه و مرحله پیگیری بود. جامعه آماری، نوجوانان پسر بزهکار مقیم در کانون اصلاح و تربیت شهر اهواز بود که از این بین به روش نمونه‌گیری هدفمند، تعداد ۳۰ نفر انتخاب و به صورت گمارش تصادفی در گروه‌های آزمایش و گواه قرار گرفتند و به مقیاس تحمل‌پریشانی (سیمونز و گاهر، ۲۰۰۵) و فرم کوتاه سیاهه حل مسئله اجتماعی (دیزوریل و همکاران، ۲۰۰۴) پاسخ دادند. گروه گواه در انتظار ماند و آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل برای گروه آزمایش در ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای به اجرا گذاشته شد. در پایان مداخلات درمانی و ۲ ماه بعد، هر دو گروه مجدداً با پرسشنامه‌های پژوهش مورد ارزیابی قرار گرفتند. داده‌ها از طریق تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل بر افزایش تحمل‌پریشانی ($P < 0/01$) و توانایی حل مسئله اجتماعی سازنده ($P < 0/05$) و کاهش توانایی حل مسئله اجتماعی غیرسازنده ($P < 0/01$) نوجوانان بزهکار مؤثر بوده است.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش اثربخشی کاربست آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل را بر بهبود تحمل‌پریشانی و حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار تأیید کرد.

کلمات کلیدی: تحلیل رفتار متقابل، تحمل‌پریشانی، حل مسئله اجتماعی، نوجوانان بزهکار

۱. دکتری تخصصی روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران.

۲. دانشجوی دکتری تخصصی مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

۳. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بین‌الملل کیش، کیش، ایران.

* نویسنده مسئول: amousavi56@yahoo.com

۴. دانشجوی دکتری تخصصی روان‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

Effectiveness of Group Training of Transactional Analysis (TA) on Distress Tolerance and Social Problem Solving of Delinquent Adolescents

Samad Rahmati¹

Roodabeh Hooshmandi²

Arzoo Sadat Mousavi Anzehai³

Vahideh Dehaghin⁴

Abstract

Introduction: The purpose of this study was to examine the effectiveness of group training of transactional *analysis on* distress tolerance and social problem solving of delinquent adolescents.

Methods: The study was quasi-experimental with a pretest-posttest and control group and follow-up period. The statistical population consisted of delinquent male adolescents who were resident in Ahwaz's correction and rehabilitation center. Participants included 30 people who were selected by purposeful sampling method. They were *randomly* assigned to experimental and control groups and respond to the Distress Tolerance Scale (Simons & Gaher, 2005) and the Social Problem Solving Inventory- Short Form (D'Zurilla et al., 2002). The experimental group received 10 90-minute sessions of transactional *analysis* sessions. After therapeutic interventions and two months later, both groups were evaluated with the research questionnaires. Data were analyzed using analysis of variance with repeated measures.

Results: The results showed that group training of transactional *analysis* has a significant effect on increased distress tolerance ($p < 0.01$) and constructive social problem solving ($p < 0.05$) and reduced unconstructive social problem solving ($p < 0.01$) of delinquent adolescents.

Conclusion: The findings suggested the effectiveness of group training of transactional *analysis* on increased distress tolerance and improved social problem-solving in delinquent adolescents.

Keywords: transactional *analysis*, distress tolerance, social problem solving, delinquent adolescents

1. Ph.D. of Educational Psychology, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran.

2. Ph.D. Student of Counseling, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

3. MSc Clinical Psychology, Islamic Azad University, International Kish Branch, Kish, Iran.

Corresponding Author: amousavi56@yahoo.com

4. Ph.D. Student of Psychology, Tehran University, Tehran, Iran.

مقدمه

امروزه مسأله بزهکاری و رفتارهای نابهنجار نوجوانان به صورت یکی از حادثترین و پیچیده‌ترین مسائل اجتماعی جوامع مختلف انسانی درآمده است که تأثیری منفی روی سیستم‌های آموزشی، بهداشتی، مالی، شغلی و قضایی می‌گذارد (دویچ، کروکت، وولف و راسل^۱، ۲۰۱۲). پیدایش جوامع مختلف، افزایش جمعیت و وقوع جرائم پدیده‌ای نوظهور در اجتماع بشری تلقی نمی‌شود، بلکه آن‌ها همیشه با هم قرین و همزاد بوده‌اند. اما از آغاز پیدایش جوامع تا به امروز شاید هیچ‌گاه آدمی تا بدین حد با معضلی به نام بزهکاری در جامعه خویش مواجه نبوده است (خانمحممدی اطاقسرا، همایونی و اسحاقی، ۱۳۹۳). به گونه‌ای که نگاهی گذرا به آمارهای موجود لزوم این نگرانی را خاطرنشان می‌سازد. در سال ۲۰۱۴، ۱ میلیون ۶۲۶ هزار نوجوان در ایالات متحده دستگیر شده‌اند (اسنایدر و سیکموند^۲، ۲۰۱۶). در روسیه نیز تنها در سال ۲۰۰۱، ۱۹۰۰۰ نوجوان به زندان فرستاده شدند. در حالی که در آلمان خشونت علیه نژادهای غیرآلمانی موجب نگرانی شده است (احمدی، پورنقاش تهرانی، صابری و ارجمندیا، ۱۳۹۷). در انگلستان درصد قابل توجهی از حملات، سرقت‌ها و قاچاق مواد مخدر توسط افراد ۱۰ تا ۲۵ سال انجام می‌شود (رو و اش^۳، ۲۰۰۸). نرخ متخلفان نوجوان در استرالیا دو برابر بزرگسالان مجرم است (موسسه جرم‌شناسی استرالیا^۴، ۲۰۱۰). در ایران نیز میزان بزهکاری رو به افزایش است و سن بزهکاری از ۲۰ سال به ۱۴ سال کاهش پیدا کرده است (صدری، پزشکی و طیبلی، ۱۳۹۵) و آمارها نشان می‌دهد که بیش از ۳۱ درصد محکومان قضایی در سنین بین ۱۴ تا ۲۴ سال بوده‌اند (رعیت ابراهیم‌آبادی، ارجمندیا و افروز، ۱۳۹۴). هنگامی این معضل در میان نوجوانان ریشه می‌دواند، نه تنها نشان‌دهنده بزرگی مشکل است، بلکه موجب نگرانی و حساسیت بیشتری برای یافتن علل گرایش نوجوانان به رفتار بزهکارانه و ارائه راهکارهایی مناسب می‌شود (آنماری، کلی، مایکل و استفان^۵، ۲۰۱۳).

تبیین‌های متعددی در زمینه بزهکاری نوجوانان وجود دارد که یکی از بهترین تبیین‌ها در این حیطه، نقص در تحمل پریشانی^۶ (انصاری‌نژاد، ۱۳۹۱؛ هوبن و ویرمن^۷، ۲۰۱۶؛ داوترز^۸ و همکاران، ۲۰۰۹) و سطح پایین کنترل مهاری (نقص در کنترل رفتارها و پاسخ‌های نامناسب) (هولاندر و اورس^۹، ۲۰۰۱؛ رستمی‌تبریزی، خلیلی‌پاجی و ذبیح‌زاده، ۱۳۹۶) است که هسته اصلی بروز علائم گوناگون در تعداد زیادی از اختلال‌های روانپزشکی، از جمله اختلال‌های شخصیت

1. Deutsch, Crockett, Wolff & Russell
2. Snyder & Sickmund
3. Roe & Ashe
4. Australian Institute of Criminology
5. Annemaree, Kellie, Michele & Stephen
6. distress tolerance
7. Hoeben & Weerman
8. Daughters
9. Hollander & Evers

مرزی و شخصیت ضد اجتماعی در نظر گرفته شده‌اند (ماتیاس^۱ و همکاران، ۲۰۰۲؛ مبینی^۲ و همکاران، ۲۰۰۷). تحمل پریشانی، توانایی تجربه و تحمل ناراحتی‌های هیجانی و موقعیت‌های روان شناختی منفی می‌باشد (اوکلیری^۳ و همکاران، ۲۰۰۷؛ سیمون و گاهر^۴، ۲۰۰۵) و به حالتی اطلاق می‌شود که افراد بتوانند هیجانات منفی خود را درک کرده و در برابر آن‌ها تاب بیاورند (مقیسه و عبدالهی، ۱۳۹۷)؛ لذا، تحمل پریشانی به عنوان نوعی عاطفه منفی در گرایش به رفتارهای پرخطر مؤثر است (بشروپور و عباسی، ۱۳۹۳). تحمل پریشانی به‌طور فزاینده‌ای، به عنوان یک ساختار مهم در رشد بینشی جدید درباره شروع و بقاء آسیب‌های روانی و همچنین پیشگیری و درمان در افراد مشاهده شده است (زولنسکی، برنستین و وچانویک^۵، ۲۰۱۱). افراد با تحمل پریشانی پایین در یک تلاش غلط برای مقابله با هیجانات منفی خود درگیر بی‌نظم‌جویی رفتاری^۶ می‌شوند (کیوق، ریکاردی، تیمپانو، میتچل و اشمیت^۷، ۲۰۱۰) و هنگام قرار گرفتن در معرض استرس و تنش، در تنظیم و کنترل هیجان‌های خود دچار مشکل می‌گردند و به همین دلیل دنبال راهبردهایی هستند که باعث می‌شود در کمترین زمان این احساس تنش را از بین ببرد و شخص به حالت لذت فوری برسد. از جمله راهبردهای ناکارآمد در این افراد می‌توان به استفاده از رفتارهای پرخطری مانند پرخاشگری، سرقت، سوء مصرف مواد، الکل و سایر رفتارهای پرخطر و بزهکارانه اشاره نمود (هاول^۸ و همکاران، ۲۰۱۰؛ سو^۹ و همکاران، ۲۰۰۸).

علاوه بر این، نقص در مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی از عوامل پرخاشگری و بزهکاری نوجوانان محسوب می‌شود (کایدیش^{۱۰} و همکاران، ۲۰۰۷)؛ لذا، افزایش توانایی حل مسئله اجتماعی، راهبرد مقابله‌ای مهمی است که می‌تواند فرد را قادر سازد، موقعیت‌های مشکل‌آفرین روزمره و تأثیر هیجانی آن‌ها را به خوبی کنترل کند و از این طریق تنیدگی روان شناختی را کاهش دهد، به حداقل رساند و یا پیشگیری نماید (شیخ‌الاسلامی، اسدالهی و محمدی، ۱۳۹۶). اگر این الگو صحیح باشد، پس ناتوانی در حل مسئله اجتماعی یکی دیگر از علل گرایش نوجوانان به رفتار بزهکارانه است. حل مسئله اجتماعی فرآیندی را شامل می‌شود که شخص برای کشف و شناسایی پاسخ‌های مقابله‌ای سازگارانه به منظور مواجه شدن با موقعیت مشکل‌زای خاص در زندگی روزمره تلاش می‌کند (دیزوریل، چانگ و سانان^{۱۱}، ۲۰۰۴؛ دیزوریل، میدیو-الیورس و

1. Mathias
2. Mobini
3. O'Cleirigh
4. Simons & Gaher
5. Zvolensky, Bernstein & Vujanovic
6. dysregulation behavior
7. Keough, Riccardi, Timpano, Mitchell & Schmidt
8. Howell
9. Suh
10. Kadish
11. D'zurilla, Chang & Sanna

گالاردو-پیچل^۱، ۲۰۱۱؛ دیزوربلا و نزو^۲، ۲۰۰۷). در همین راستا، پژوهش‌ها نشان می‌دهد که نوجوانان با پرورش خویشنداری و مهارت‌های حل مسئله اجتماعی، در برابر خواسته‌های بین‌فرد اجتماعی، بهتر عمل می‌کنند و در برابر برانگیختگی‌های محیطی، کمتر تحریک می‌شوند و کنترل بیشتری بر عواطف و هیجانات خود دارند (نانجل^۳ و همکاران، ۲۰۰۲؛ فینچ^۴، ۱۹۹۴؛ به نقل از مرادی، ابوالقاسمی و یگانه، ۱۳۹۴). لذا، کسب این مهارت‌ها مستقیماً در کاهش تعاملات مشکل‌زا با دیگران مؤثر است. این در حالی است که نوجوانان بزهدار با نقص‌هایی در مهارت‌های اجتماعی رو به رو هستند (کردنوقایی، مرادی و دلفان‌بیرانوند، ۱۳۹۶). بر این اساس، بهبود توانایی حل مسئله اجتماعی در نوجوانان توانمندی‌های روانی و اجتماعی را در آنان ایجاد می‌کند که در کاهش خشم و رفتارهای بزهدارانه آنان مؤثر است.

در زمینه آموزش مهارت‌های حل مسائل اجتماعی و ارتباطی به کودکان و نوجوانان و همچنین بهبود مشکلات هیجانی آنان تحقیقات گوناگونی صورت گرفته است. تحلیل رفتار متقابل^۵ (TA) نظریه روان‌شناسی ارتباطات است که توسط اریک برن^۶ در سال ۱۹۵۰ میلادی ارائه گردید و به لحاظ کاربرد آن در حل مشکلات هیجانی و رفتاری، مورد قبول جامعه روان‌شناسی قرار گرفته است (صارمی، یزدخواستی و عریضی‌سامانی، ۱۳۹۶). مشاوره^۷ تحلیل رفتار متقابل یک رابطه کمک‌کننده است که در آن درمانگر واجد شرایط، با استفاده از روش‌های تحلیل رفتار متقابل، آگاهی^۸ «بالغ» را از چشم‌انداز حل مسئله در مراجع یا در گروه افزایش می‌دهد. روش تحلیل رفتار متقابل برای ایجاد تغییر از طریق شیوه‌های مناسب مبتنی بر اینجا و اکنون به کار گرفته می‌شود و هدف آن افزایش آگاهی شناختی و هیجانی مراجع نسبت به حوزه خاص آسیب دیده (مشکلات در روابط و تنظیم هیجانی) است (کیم، بنگ و کو^۸، ۲۰۱۷). تحلیل رفتار متقابل به روابط و مشکلات درونی شخص و رابطه انسان‌ها با یکدیگر توجه خاصی دارد و اعتقاد به این است که اگر افراد با یکدیگر روابط سالم، صمیمانه و صادقانه داشته باشند و آن را جایگزین روابط مخرب، منفی و تحقیرآمیز نمایند، قادر خواهند بود که از فشارهای روانی خود و دیگران بکهند و از زندگی لذت بیشتری ببرند (خدابخشی، فتح‌اله‌زاده، دربانی و رستمی، ۱۳۹۵). تحلیل ارتباط متقابل در عین سادگی این توانایی را دارد تا افکار و احساسات پیچیده، سردرگم و پریشان‌شخص را سامان بخشد تا فرد با تفکیک و سازمان‌دهی افکار و احساسات، شناخت بهتری از خود به دست آورد و در نتیجه با آگاهی بیشتر به نقاط ضعف و قدرت خود،

1. Maydeu-Olivarse & Gallardo-Pujol

2. Nezu

3. Nanjel

4. Finch

5. transactional analysis

6. Berne

7. adult

8. Kim, Bang & Ko

رفتارهای سالم و سازنده‌های را اختیار نمایند، انسان را توانمند می‌سازد که در بحران‌ها خود قادر به تجزیه و تحلیل مشکل و حل آن باشد (کازمی و همکاران، ۱۳۹۱). بر این اساس، انتظار می‌رود، آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) با آموزش‌ها و راهکارهایی که در زمینه همدلی متقابل و بیان احساسات در فضایی همراه با پذیرش خود و طرف مقابل، کنترل هیجانات منفی، حل مسئله، خوش‌بینی و برقراری روابط مکمل ارائه می‌دهد، تأثیر مؤثری بر افزایش تحمل پریشانی و توانایی حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار داشته باشد.

همچنین، در پژوهش‌های مختلف تأثیر این رویکرد در درمان مسائل مربوط به منحرفان رفتاری، سوء‌مصرف‌کنندگان مواد و بزهکاران (کامپوس^۱، فام^۲، ۲۰۱۷؛ فرهنگی و آقامحمدیان، ۱۳۸۵؛ کازمی و همکاران، ۱۳۹۱؛ آقاییوسفی و منجم، ۱۳۹۴)؛ از جمله بهبود مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی (لشنی و مظاهری، ۲۰۱۶؛ صارمی، یزدخواستی و عریضی‌سامانی، ۱۳۹۶؛ خدابخشی، فتح‌اله‌زاده، دربانی و رستمی، ۱۳۹۵؛ صدیقی، مکوندحسینی و و قنبری‌هاشمی، ۱۳۹۵)، کنترل مهارت و تنظیم هیجانی (سکوونینا و آلشین^۳، ۲۰۱۵؛ صارمی، یزدخواستی و عریضی‌سامانی، ۱۳۹۶؛ آقاییوسفی و منجم، ۱۳۹۴) نشان داده شده است. بر این اساس، با توجه به روند رو به افزایش بزهکاری در جامعه به ویژه در میان نوجوانان به عنوان قشر آسیب‌پذیر جامعه و همچنین، تأثیری که تحمل پریشانی پایین و مهارت‌های حل مسئله اجتماعی ضعیف می‌تواند در گرایش نوجوانان به بزهکاری داشته باشد، ارائه راهکارهایی در جهت بهبود این توانایی‌های هیجانی و اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد که در این زمینه با توجه به مبانی نظری و پژوهشی ارائه شده، به نظر می‌رسد که اثربخشی آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) بر بهبود این عوامل زمینه‌ساز بزهکاری می‌تواند؛ قابل توجه باشد. بنابراین، با توجه به مطالب ذکر شده و نظر به نبود پژوهش‌های کافی در زمینه بررسی اثربخشی این رویکرد درمانی بر بهبود توانایی‌های هیجانی و اجتماعی نوجوانان بزهکار به ویژه تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی آنان، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) بر تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت شهر اهواز انجام گرفت.

روش

طرح پژوهش نیمه‌آزمایشی از نوع پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه و دورهٔ پیگیری بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی نوجوانان پسر بزهکار مقیم در کانون اصلاح و تربیت شهر اهواز در نیمه دوم سال ۱۳۹۷ بود که از این بین به روش نمونه‌گیری هدفمند، تعداد ۳۰ نفر با رعایت ملاک‌های ورود و خروج پژوهش برای شرکت در دوره آموزش تحلیل رفتار متقابل (TA)،

1. Campos
2. Pham
3. Sokovnina & Aleshin

انتخاب و به صورت گمارش تصادفی در دو گروه آزمایش ($n=15$) و گواه ($n=15$) قرار گرفتند. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل رضایت داوطلب برای شرکت در پژوهش، حضور در کانون حداقل تا دو ماه آینده، دامنه سنی ۱۸-۱۴، سطح تحصیلات پایه تحصیلی سوم ابتدایی به بالا، نداشتن بیماری روانپزشکی و بیماری پزشکی مستلزم مصرف دارو و عدم مصرف منظم داروهای روانگردان و ملاک‌های خروج از پژوهش شامل داشتن سابقه بستری در بخش روان‌پزشکی، حضور در جلسه‌های مشاوره و روان‌درمانی به‌غیر از مداخله، عدم شرکت منظم در جلسات و عدم همکاری در تکمیل پرسشنامه‌ها در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری بودند. از نوجوانان بزهکار انتخاب شده ثبت‌نام به‌عمل آمد و اطلاعات جمعیت‌شناختی آن‌ها ثبت شد و اطلاعاتی در مورد پژوهش (تعداد جلسه‌ها، طول هر جلسه، شیوه اداره کلاس و ...)، تصادفی‌سازی (قرار گرفتن تصادفی آن‌ها در گروه آزمایش و کنترل)، محرمانه بودن اطلاعات و حق خروج از پژوهش در هر زمانی که می‌خواهند، داده شد و موافقت آن‌ها برای شرکت در پژوهش به‌صورت کتبی اخذ شد و آزمون‌های پژوهش در مرحله پیش‌آزمون اجرا و در قالب یک پرونده، نتایج اولیه هر ۳۰ آزمودنی ثبت شد. در مرحله بعدی گروه گواه در انتظار ماند و آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) برای گروه آزمایش هفته‌ای دو بار در ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای به اجرا گذاشته شد. در پایان مداخله-های درمانی و دو ماه بعد، مجدداً آزمودنی‌های دو گروه آزمایش و گواه، توسط پرسشنامه‌های تحمل‌پریشانی و حل مسئله اجتماعی مورد ارزیابی قرار گرفتند.

میانگین سنی نوجوانان بزهکار گروه نمونه ۱۵/۹۱ و انحراف معیار ۲/۵۹ بود که از این بین اکثریت نوجوانان در هر دو گروه آزمایش و گواه ۱۶ سال داشتند. همچنین، قومیت ۶۰ درصد از نوجوانان هر یک از گروه‌های آزمایش و گواه عرب بود و بقیه آنان از قومیت لر بودند. از نظر مدت حضور در کانون اکثریت نوجوانان دو گروه آزمایش و گواه سابقه حضور بین ۴-۲ سال را داشتند و سطح تحصیلات اکثریت نوجوانان در هر دو گروه متوسطه اول بود. بنابراین، می‌توان گفت که گروه‌های آزمایش و گواه با یکدیگر از لحاظ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، همگنی تقریبی داشتند. داده‌ها با روش‌های آمار توصیفی و تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر^۱ تحلیل گردیدند.

ابزارهای پژوهش

الف) مقیاس تحمل‌پریشانی (DTS): پرسشنامه تحمل‌پریشانی^۲ (DTS) یک شاخص خودسنجی تحمل‌پریشانی هیجانی است که توسط سیمونز و گاهر^۳ (۲۰۰۵) ساخته شد. این مقیاس دارای ۱۵ ماده و چهار خرده‌مقیاس به نام‌های تحمل‌پریشانی هیجانی، جذب شدن به وسیله هیجان‌ات منفی، برآورد ذهنی‌پریشانی، و تنظیم تلاش‌ها برای تسکین‌پریشانی است.

1. Repeated measurement analysis of variance

2. Distress Tolerance Scale

3. Simons & Gaher

نمره‌گذاری پرسشنامه بصورت طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (کاملاً موافق = ۱ و کاملاً مخالف = ۵) می‌باشد. نمرات بالا در این مقیاس نشانگر تحمل پریشانی بالا است. در پژوهش سیمونز و گاهر (۲۰۰۵) ضرایب آلفا برای ابعاد تحمل پریشانی هیجانی، جذب شدن به وسیله هیجان‌ات منفی، برآورد ذهنی پریشانی و تنظیم تلاش‌ها برای تسکین پریشانی به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۸۲، ۰/۷۸ و ۰/۷۰ و برای کل مقیاس ۰/۸۲ گزارش شد. همبستگی درون طبقه‌ای پس از گذشت شش ماه، ۰/۶۱ بود. همچنین، مشخص شده که این مقیاس دارای روایی ملاکی و همگرایی اولیه خوبی است. این مقیاس با پذیرش خلق رابطه مثبت و با مقیاس‌های راهبردهای مقابله‌ای استفاده از الکل و ماری جوانا و همچنین استفاده از آنها برای بهبود، رابطه منفی دارد (سیمونز و گاهر، ۲۰۰۵). عزیزی، میرزایی و شمس (۱۳۸۹)، میزان آلفای کرونباخ این پرسشنامه را ۰/۶۷ و اعتبار بازآزمایی این پرسشنامه را نیز ۰/۷۹ گزارش کردند. در پژوهش سیدسرابی و عسگری (۱۳۹۷) آلفای کرونباخ کل مقیاس ۰/۷۶ به دست آمد.

ب) فرم کوتاه سیاهه حل مسئله اجتماعی - تجدیدنظر شده (SPSI-R)

(R:SF): فرم کوتاه سیاهه حل مسئله اجتماعی - تجدیدنظر شده^۱ (SPSI-R:SF) توسط دیزوریا و همکاران (۲۰۰۲) تهیه شد. این مقیاس یک سیاهه خود گزارشی است که مهارت‌های حل مسئله اجتماعی را می‌سنجد و دارای ۲۵ گویه است که از این ۲۵ گویه، ۵ گویه مربوط به بعد جهت‌گیری مثبت نسبت به مسئله، ۵ گویه مربوط به جهت‌گیری منفی نسبت به مسئله، ۵ گویه مربوط به سبک حل مسئله منطقی، ۵ گویه مربوط به بعد سبک حل مسئله تکانشی/بی‌دقت و ۵ گویه نیز مربوط به سبک حل مسئله اجتنابی است. این مقیاس بر اساس طیف لیکرت تنظیم شده که در مقابل هر گویه، ۵ گزینه (اصلاً درباره من صحت ندارد = ۱ تا کاملاً درباره من صحت دارد = ۵) قرار گرفته است که آزمودنی برای پاسخگویی به این گویه‌ها باید یکی از گزینه‌ها را انتخاب کند. در این مقیاس جمع نمرات دو بعد جهت‌گیری مثبت نسبت به مشکل و سبک حل مسئله منطقی به عنوان نمرات حل مسئله اجتماعی سازنده و جمع نمرات ۳ بعد جهت‌گیری منفی نسبت به مشکل، سبک حل مسئله اجتنابی و سبک حل مسئله بی‌دقت/تکانشی به عنوان نمره مهارت حل مسئله اجتماعی غیرسازنده محسوب می‌شود (خانی‌موسلو، ۱۳۹۱). پایایی این مقیاس به وسیله بازآزمایی بین ۰/۶۸ تا ۰/۹۱ و با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۶۹ تا ۰/۹۵ به دست آمده است (دیزوریا، نزو، میدیو-الیورس، ۲۰۰۲). اعتباریابی این مقیاس توسط بیانی و بیانی (۱۳۸۹) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار این ضریب برای کل آزمون برابر با ۰/۸۶ به دست آمد. همچنین دیزوریا، نزو، میدیو-الیورس (۲۰۰۲)، روایی این آزمون را با استفاده از روش تحلیل عاملی و همبستگی با سایر ابزارهای اندازه‌گیری حل مسئله اجتماعی سنجیده‌اند و در همه این تحلیل‌ها روایی این آزمون را تأیید کردند. بیانی و بیانی (۱۳۸۹)، به منظور تعیین روایی واگرا و

1. The Social Problem-Solving Inventory-Revised (Short Form)

همگرا این مقیاس، ضریب همبستگی آن را با فرم کوتاه مقیاس افسردگی، شادکامی، مقیاس رضایت از زندگی، سیاهه افسردگی بک و سیاهه هراس اجتماعی به طور همزمان محاسبه کردند و ضرایب مطلوبی به دست آوردند (خانی موصلو، ۱۳۹۱). البرزی، انباری و خوشبخت (۱۳۹۷) برای بررسی پایایی، از روش آلفای کرونباخ استفاده کردند که مقدار این ضریب برای ابعاد حل مسأله اجتماعی سازنده و حل مسأله اجتماعی غیرسازنده به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۹۸ و برای کل سیاهه، ۰/۹۳ به دست آمد. همچنین برای محاسبه روایی این مقیاس از همبستگی، نمرات ابعاد با نمره کل استفاده شد که در حل مسأله اجتماعی سازنده، میزان ۰/۹۶ و در حل مسأله اجتماعی غیرسازنده ۰/۹۸ به دست آمد.

آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (استوارت و جونز، ۲۰۰۹): در این پژوهش آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) عبارت بود از برنامه آموزشی برگرفته از کتاب روش‌های نوین در روان‌شناسی تحلیل رفتار متقابل (استوارت و جونز، ۲۰۰۹) که پژوهشگران آن را طی ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای طراحی برگزار کردند. راهنمای عملی و ساختار جلسات گروهی تحلیل رفتار متقابل در جدول ۱ گزارش شده است.

جدول ۱. محتوای جلسه‌های برنامه آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل

(استوارت و جونز، ۲۰۰۹)

جلسه	هدف	فعالیت
اول	برقراری رابطه درمانی، تحلیل ساختاری ساده حالات نفسانی، تشریح تاریخچه زندگی و روابط بین‌فردی	معارفه و آشنایی با اعضای شرکت کننده در گروه، معرفی دوره آموزشی-درمانی به صورت کلی، تنظیم قرارداد مشاوره‌ای با اعضای حاضر در جلسه و توافق بر سر اهداف و وظایف اجرای پیش‌آزمون، آموزش استفاده از پیام‌های کلامی و غیرکلامی، تحلیل ساختاری ساده حالات نفسانی (بالغ، والد، کودک) و ارائه شرح مختصری از وضعیت و تاریخچه زندگی و روابط‌های بین فردی توسط نوجوانان
دوم	آموزش و بحث درباره تاریخچه تحلیل رفتار متقابل	بحث درباره تاریخچه تحلیل رفتار متقابل توسط درمانگر و فراهم آوردن شرایطی تا اعضا برای تکالیف خانگی آماده شوند، قرائت نمودن یک مورد از ارتباط محاوره‌ای خود توسط تک تک نوجوانان و بحث درمورد آن، دادن تکالیف خانگی (رسم اگوگرام) به نوجوانان
سوم	توضیح قواعد ارتباطی و نقش آن در مورد احترام به خود، دیگران، دوستان و نحوه ابراز وجود	بررسی تکالیف خانگی اعضا، توضیح مختصری در خصوص کتاب وضعیت آخر و چهار حالت روانی، فرایند درمان در این جلسه وجود قواعد و نقش قواعد ارتباطی در مورد احترام به خود، دیگران، دوستان نحوه ابراز وجود، ارائه تکالیف (رسم اگوگرام بر اساس تحلیل ساختاری پیچیده) در پایان جلسه
چهارم	آموزش نوازش و آشنایی با نقش الگوهای ارتباطی در زندگی‌های شخصی و اجتماعی	بررسی تکالیف جلسه قبل، آشنا اعضای گروه با نقش الگوهای ارتباطی در زندگی‌های شخصی و اجتماعی، آموزش نوازش، روابط متقابل مکمل و متقاطع
پنجم	تشریح بازنوازی‌های غیرارادی دوران کودکی (من کودک)	بررسی تکالیف جلسه قبل، تشریح بازنوازی‌های غیرارادی دوران کودکی (من کودک) و وضعیت‌های اساسی زندگی به طور کامل، هرکدام از اعضای گروه دو صفحه از کتاب بازی‌های روانی (اریک برن) با ارائه بازی «چرا فلان کار را نمی‌کنی؟ آره، اما»، سطح اجتماعی و سطح روانی معرفی و شرح داده شد، پرداختن به بازی «چرا فلان کار را نمی‌کنی؟ آره، اما» به منظور آشنایی با جو بازی‌ها و تحلیل آن
ششم	آموزش باز نوازی حالت من بالغ	درخواست از اعضا برای بیان مشغولیت‌های ذهنی که با آن مواجه هستند، این

جلسه	هدف	فعالیت
		مشغولیت‌ها می‌تواند روابط سطحی و اختلافات در خانواده، نداشتن اراده و انگیزه، نامیدی، اطاعت بی چون و چرا از فرماندها، زندگی گروهی و .. باشد؛ فرایند درمان آموزش بازنوازی حالت من بالغ بود؛ درخواست مجدد از اعضاء برای بحث و تبادل نظر در مورد مشغولیت‌ها و تعامل خود با دیگران، آموزش روابط پنهان و رفتار متقابل مضاعف، و نیز ارائه تکلیف همراه با چند مثال از روابط پنهان
هفتم	آموزش چهار وضعیت وجودی و شفای کودک درون، تجزیه و تحلیل حالت‌های (کودک- بالغ- والد) توسط اعضاء و کاربرد نحوه برقراری ارتباط بین این حالت‌ها در رفتار روزمره، ارائه تکلیف (پرسش و پاسخ با دست مسلط و نامسلط)	بررسی تکلیف جلسه قبلی، آموزش چهار وضعیت وجودی و شفای کودک درون، تجزیه و تحلیل حالت‌های (کودک- بالغ- والد) توسط اعضاء و کاربرد نحوه برقراری ارتباط بین این حالت‌ها در رفتار روزمره، ارائه تکلیف (پرسش و پاسخ با دست مسلط و نامسلط)
هشتم	آموزش مفاهیم مدیریت زمان و شیوه‌های فعال کردن بالغ از مداخلات	بررسی تکلیف جلسه قبل، کار به صورت عملی (تمرین ایفای نمایش)، تمرین مهارت‌های ارتباطی، بیان قصه‌های زندگی هر کدام از اعضاء که تمایل به آن داشتند، آموزش مفاهیم مدیریت زمان و شیوه‌های فعال کردن بالغ، ارائه تکلیف (تعیین مدیریت زمان و استفاده از من بالغ در رفتارهای خود)
نهم	ارائه به صورت بازخورد برخی از حالت‌های نفسانی و رفتار کنونی فرد در قالب ایفای نقش	توضیح درباره مثل نمایش کارپمن و چهار وضعیت زندگی، ابتدا چند نمونه از بازی‌های مطرح شده در کتاب تحلیل بازی‌های اریک برن، معرفی و تحلیل شدند؛ سپس، با استفاده از بازی «الکلی» به معرفی و به‌کارگیری مثل نمایشی کارپمن و چهار وضعیت زندگی پرداخته شد؛ بازی «الکلی» و «آگه به خاطر تو نبود» همراه با تحلیل و روابط آنها بر اساس نمودار سه دایره‌ای و با استفاده از مثل کارپمن، پرداختن نوجوانان به بحث و گفتگو در مورد تحلیل‌های ارائه‌شده در مورد شخصیت‌های داستان، و همچنین بازی‌ها و وضعیت‌های خود
دهم	در دست گرفتن قدرت اجرایی من بالغ، به کارگیری آموخته‌های تحلیل رفتار متقابل در محیط‌های گروهی، خانواده و اجتماع در جهت نیل به خود رهبری	ارائه مبحث پیش‌نویس زندگی و تعاریف آن به شرکت‌کنندگان، اقدام به تحلیل پیش‌نویس شخصیت‌های اصلی داستان زندگی یکی از شرکت‌کنندگان با استفاده از تحلیل‌های جلسه قبل در مورد بازی‌ها، شخصیت و چهار وضعیت زندگی در سطح تحلیل تبدیلی مقدماتی؛ در واقع، مداخله درمانی جلسه آخر در خصوص در دست گرفتن قدرت اجرایی من بالغ، به کارگیری آموخته‌های تحلیل رفتار متقابل در محیط‌های گروهی، خانواده و اجتماع و نهایتاً این که اعضاء به خودرهبری برسند، بود؛ در نهایت، مرور کامل بر تمام مباحث ارائه شده در طول این ۱۰ جلسه انجام شد و به‌عنوان حسن ختام این جلسات ضمن تشکر و قدردانی از همه شرکت‌کنندگان، لوح یادبودی به هر یک از آنان تقدیم شد؛ در پایان این جلسه پس از آزمون اجرا شد و هماهنگی‌های لازم برای اجرای آزمون پیگیری صورت گرفت.

یافته‌ها

جدول ۲ شاخص‌های توصیفی تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی در مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری را به تفکیک دو گروه آزمایش و گواه نشان می‌دهد. نگاهی گذرا به اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد که پیش از آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) تفاوت زیادی بین میانگین گروه‌های آزمایش و گواه در متغیرهای پژوهش وجود نداشت؛ ولی با تمهیدات به عمل آمده و کنترل‌های انجام شده بعد از آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) در گروه آزمایش، میانگین تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی سازنده در این گروه افزایش یافت؛ در حالی که، میانگین حل مسئله اجتماعی غیرسازنده کاهش یافته است. این میانگین‌ها بعد از گذشت دو ماه در مرحله پیگیری همچنان پایدار بود. این در حالی است که این تغییر میانگین‌ها در گروه گواه دیده نمی‌شود. هر چند این نتیجه‌گیری، استنباط بدون آزمون آماری است؛ اما در بررسی‌های

دقیق‌تر بعدی، وجود تفاوت معنی‌دار بین تحمل پریشانی و ابعاد حل مسئله اجتماعی گروه‌های آزمایش و گواه در پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری مشخص شد. برای این منظور از تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۲. یافته‌های توصیفی تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی به تفکیک مراحل و گروه‌ها

مرحله اندازه‌گیری						گروه	متغیر
پیگیری		پس‌آزمون		پیش‌آزمون			
SD	M	SD	M	SD	M		
۶/۶۸	۳۵/۶۰	۶/۷۹	۳۵/۰۱	۶/۸۴	۲۸/۶۷	آزمایش	تحمل پریشانی
۸/۹۲	۳۰/۲۷	۹/۴۴	۳۰/۳۳	۸/۴۴	۳۱/۳۳	گواه	
۴/۷۶	۲۶/۸۷	۴/۷۳	۲۷/۲۰	۶/۴۹	۲۴/۸۰	آزمایش	حل مسئله سازنده
۵/۳۰	۲۴/۴۷	۴/۹۵	۲۳/۸۰	۵/۴۳	۲۳/۹۳	گواه	
۷/۴۶	۴۴	۷/۹۶	۴۴/۲۰	۸/۵۷	۵۱/۲۰	آزمایش	حل مسئله اجتماعی
۱۰/۶۴	۵۲	۱۰/۲۴	۵۲/۲۰	۱۰/۹۷	۵۲/۰۷	گواه	

قبل از اجرای آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر، از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن توزیع نمرات دو گروه در متغیرهای پژوهش، از آزمون لوین جهت بررسی همگنی واریانس‌های متغیرهای پژوهش در جامعه و از آزمون باکس جهت بررسی همگنی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس، استفاده شد که نتایج این آزمون‌ها معنی‌دار نبود ($p > 0/05$)، همچنین به منظور بررسی پیش‌فرض کرویت از آزمون موخلی استفاده شد که نتیجه این آزمون نیز معنی‌دار نبود ($p > 0/05$)؛ بنابراین داده‌ها مفروضه همگنی ماتریس کوواریانس خطای مربوط به متغیرهای وابسته را زیر سوال نبرده و می‌توان کرویت ماتریس کواریانس متغیرهای وابسته را پذیرفت و از مقادیر F با درجه آزادی استفاده کرد. بنابراین داده‌ها پیش‌فرض‌های استفاده از تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر را زیر سوال نبرده‌اند. لذا با توجه به رعایت مفروضه‌ها، می‌توان از آزمون تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر استفاده کرد. نتایج در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس با اندازه‌گیری مکرر برای اثرهای اصلی و تعاملی مربوط به

تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی

متغیر	منبع تغییر	SS	df	MS	F	power
تحمل پریشانی	اثر آموزش	۱۲۹/۰۷	۱	۱۲۹/۰۷	۲۸/۴۷**	۰/۵۰
	اثر تعاملی	۲۴۰	۱	۲۴۰	۵۲/۹۴**	۰/۶۵
	خطا	۱۲۶/۹۳	۲۸	۴/۵۳		
حل مسئله اجتماعی	اثر آموزش	۳۲/۲۷	۱	۳۲/۲۷	۷/۴۹*	۰/۲۱
	اثر تعاملی	۱۳/۰۷	۱	۱۳/۰۷	۳/۰۳	۰/۱۰
	خطا	۱۲۰/۶۷	۲۸	۴/۳۱		
غیرسازنده	اثر آموزش	۱۹۸/۰۲	۱	۱۹۸/۰۲	۵۴/۰۱**	۰/۶۶
	اثر تعاملی	۱۹۰/۸۲	۱	۱۹۰/۸۲	۵۲/۰۴**	۰/۶۵
	خطا	۱۰۲/۶۷	۲۸	۳/۶۷		
بین گروهی	گروه	۷۱۱/۲۱	۱	۷۱۱/۲۱	۲/۷۴	۰/۰۹
	خطا	۵۰۲۵/۴۲	۲۸	۱۷۹/۴۷۹		
	خطا	۷۲۶۸/۸۴	۲۸	۲۵۲/۶۰		

$p < 0/05^*$, $p < 0/01^{**}$

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) منجر به تفاوت معنی‌دار در میانگین نمره‌های تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی سازنده و غیرسازنده گروه آزمایش در مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری و نسبت به گروه گواه شده است. بدین صورت که با معنی‌دار بودن اثر آموزش در درون گروهی برای تحمل پریشانی ($p < ۰/۰۱$)، حل مسئله اجتماعی سازنده ($p < ۰/۰۵$) و غیرسازنده ($p < ۰/۰۱$)، وجود تفاوت معنادار بین سه بار اندازه‌گیری پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری تایید گردید. معنی‌دار بودن اثر تعاملی در درون گروهی برای تحمل پریشانی ($p < ۰/۰۱$) و حل مسئله اجتماعی غیرسازنده ($p < ۰/۰۱$)، حاکی از تفاوت بین دو گروه در مراحل سه گانه اندازه‌گیری است. در حالی که معنی‌دار نبودن این اثر تعاملی در درون گروهی برای حل مسئله اجتماعی سازنده، حاکی از عدم تفاوت بین دو گروه در مراحل سه گانه اندازه‌گیری است ($p > ۰/۰۵$). در نهایت، معنی‌دار نبودن منبع گروه در بین گروه‌ها حاکی از عدم تفاوت معنی‌دار بین گروه آزمایش و گروه گواه برای تحمل پریشانی، حل مسئله اجتماعی سازنده و غیرسازنده است ($p > ۰/۰۵$). بنابراین، آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) موجب افزایش معنی‌دار تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی سازنده نوجوانان بزه‌کار و کاهش معنی‌دار حل مسئله اجتماعی غیرسازنده این نوجوانان در گروه آزمایش شده است. حال آزمون بن‌فرونی نشان می‌دهد که این تفاوت مربوط به کدام مرحله است (جدول ۴).

جدول ۴. نتایج آزمون تعقیبی بانفرونی برای مقایسه زوجی میانگین نمره‌ها متغیرها در مراحل

سه گانه اندازه گیری

متغیر	مرحله مرجع	مرحله مقایسه	MD	SD
تحمل پریشانی	پیش آزمون	پس آزمون	-۲/۷۰**	۰/۶۸
	پس آزمون	پیگیری	-۲/۹۳**	۰/۵۵
حل مسئله اجتماعی سازنده	پس آزمون	پیگیری	-۰/۲۳	۰/۴۰
	پیش آزمون	پس آزمون	۱/۴۷*	۰/۵۴
حل مسئله اجتماعی غیرسازنده	پس آزمون	پیگیری	۰/۹۷	۰/۴۶
	پس آزمون	پیگیری	۰/۵۰	۰/۴۲
حل مسئله اجتماعی غیرسازنده	پیش آزمون	پس آزمون	۳/۴۳**	۰/۵۰
	پیش آزمون	پیگیری	۳/۶۳**	۰/۴۹
پس آزمون	پیگیری	۰/۲۰	۰/۳۱	

$p < 0/05^*$, $p < 0/01^{**}$

جدول ۴ نشان می‌دهد که تفاوت میانگین نمره‌های تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی غیرسازنده بین مراحل پیش‌آزمون با پس‌آزمون و پیگیری معنادار است ($p < ۰/۰۱$). اما تفاوت میانگین بین پس‌آزمون و پیگیری در هیچ یک از متغیرهای نمره‌های تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی غیرسازنده معنادار نیست ($p > ۰/۰۵$); که نشان می‌دهد نتایج حاصل در مرحله پیگیری بازگشت نداشته و اثر مداخله پایدار بوده است. در مورد حل مسئله اجتماعی سازنده، هر چند تفاوت میانگین بین مراحل پیش‌آزمون با پس‌آزمون معنادار است ($p < ۰/۰۵$); ولی تفاوت میانگین بین پس‌آزمون و پیگیری و همچنین، پس‌آزمون و پیگیری معنادار نیست ($p > ۰/۰۵$) که نشان می‌دهد اثر مداخله برای حل مسئله اجتماعی سازنده، پایدار نبوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر تعیین اثربخشی آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) بر تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت شهر اهواز بود. یافته‌های این پژوهش حاکی از اثربخشی آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) بر افزایش تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار کانون اصلاح و تربیت شهر اهواز بود. این یافته به طور کلی همسو با نتایج پژوهش‌های لشنی و مظاهری (۲۰۱۶)، سکوونینا و آلشین (۲۰۱۵)، صارمی، یزدخواستی و عریضی‌سامانی (۱۳۹۶)، خدابخشی، فتح‌الزاده، دربانی و رستمی (۱۳۹۵)، صدیقی، مکوندحسینی و و قنبری‌هاشمی (۱۳۹۵) و آقاییوسفی و منجم (۱۳۹۴) است که تأثیر این روش را در بهبود مهارت‌های اجتماعی، کنترل مهاری و تنظیم هیجانی نشان داده‌اند.

در تبیین تأثیرگذاری این روش درمانی بر بهبود تحمل پریشانی نوجوانان بزهکار می‌توان اظهار داشت که تعارض‌های حل‌نشده منجر به ایجاد هیجان‌های منفی می‌شوند و هنگامی که

افراد نمی‌توانند، هیجان‌ها را از خودشان دور کنند یا به درستی کنترل کنند، بهبود در مهارت‌های هیجانی شامل توانایی تشخیص‌دادن و بیان کردن هیجان‌ها، از طریق تأثیر بر صمیمیت که در آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) مدنظر قرار می‌گیرد، می‌تواند در پیشگیری از رفتار بزهکارانه و ضد اجتماعی مؤثر باشد و افزایش تحمل پریشانی آنان را به همراه داشته باشد (برن، ۱۹۶۱؛ به نقل از حسن‌زاده، اکبری و ابوالقاسمی، ۱۳۹۷) و نیز مجموعه‌ای از قابلیت‌های عاطفی از جمله، همدلی کردن، خوب گوش کردن، قضاوت نکردن و آرام شدن و آرام کردن طرف مقابل می‌تواند، منجر به حل و فصل کارآمد اختلافات گردند (استوارت و جونز، ۲۰۱۲). در این پژوهش در طی آموزش مفاهیم تحلیل رفتار متقابل، احتمالاً «بالغ» نوجوانان شرکت‌کننده به جمع‌آوری اطلاعات درست پرداخته و این کار باعث شده است که «بالغ» ایشان به تعادل و هماهنگی برسد و مهار رفتار فرد را به دست بگیرد (کلارکسون^۱، ۱۹۹۴)، در نتیجه فرد به کنترل و تنظیم مؤثر هیجان‌ها و احساسات سرکوب شده خود پرداخته و روابط سالمی با دیگران برقرار کرده است. در واقع، آموزه‌های تحلیل رفتار متقابل درباره تجدیدنظر در پیش‌داوری‌ها (آلودگی بالغ-والد و بالغ-کودک)، بایدها و نبایدهای غیرمنطقی و احکام آزاردهنده «والد» و نیز کنترل تکانشگری‌ها و احساس غیرخوب بودن «کودک» به وسیله تقویت «بالغ» می‌تواند، منجر به نوعی بازسازی هیجانی و مانع از تاثیرات سوء این عوامل از جمله سردرگمی، اضطراب و افسردگی شود (جانسون^۲، ۲۰۱۱). در واقع، با استفاده از تکنیک‌های تحلیل رفتار متقابل می‌توان به تقویت «بالغ» به عنوان مسئول اجرایی شخصیت و خروج از پیش‌نویس ناسالم دوران کودکی دست یافت. لذا، آموزش تحلیل رفتار متقابل، راهبردهای منفی هیجانی و ناکارآمدی که مربوط به حالت من کودک و یا اطلاعات منسوخ شده والد می‌باشد را از طریق آموزش حالات من و همچنین، انواع روابط متقابل و شناسایی بازی‌های روانی که به صورت ناخودآگاه رفتار نوجوانان بزهکار را کنترل می‌کند، تغییر می‌دهد و در نهایت کارکرد هیجانی و تحمل پریشانی را در آنان ارتقا می‌بخشد (سردارپور، زرگر، بساک‌نژاد و مهربابی‌زاده هنرمند، ۱۳۹۵).

علاوه‌براین، در تبیین تأثیرگذاری این روش درمانی بر بهبود توانایی حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار می‌توان اظهار داشت که تحلیل رفتار متقابل با آموزش چگونگی تحلیل روابط، به خصوص انواع روابط مکمل، متقاطع و نهفته، افراد را با نحوه برقراری ارتباط مؤثر آشنا می‌کند. به عبارتی افراد را به مهارت‌های ارتباطی مناسب مجهز می‌کند تا با تشخیص حالات من^۳ خود و دیگران به ویژه با توجه به سرنخ‌های کلامی و غیر کلامی بتوانند، ارتباط مناسب مکملی را برقرار کنند. به علاوه، در این شیوه درمانی با آموزش تکنیک‌های پس راندن والد طرف مقابل، فرد را قادر می‌کند در موقعیت‌های احتمالی تعارض‌زا با نظارت بالغ خود، موقعیت را اداره کرده و شرایط را برای برقراری روابط سازنده فراهم کند (ترکان،

1. Clarkson
2. Johnsson
3. Ego states

کلاتتری و مولوی، ۱۳۸۵؛ به نقل از کاظمی و همکاران، ۱۳۹۱). به نظر می‌رسد، آموزه‌های تحلیل تبادل در زمینه ارائه نوازش مثبت، بیان آزاد احساسات و خود افشایی در فضای توأم با امنیت روانی و همدلی متقابل، می‌تواند تقابل منفی موجود در میان افراد را کاهش دهد و روابط گرم و نزدیک را جایگزین آن کند. در مجموع، به نظر می‌رسد؛ تحلیل رفتار متقابل با آموزه‌هایی در رابطه با ایجاد نیت و انگیزه‌های مثبت به یکدیگر، بهبود مهارت‌های حل مسأله و مهارت‌مندی هیجانی، اصلاح عملکردهای شناختی و افزایش خودافشاسازی و در عین حال افزایش نفرد و تحقق خویشتن و کمک به افراد برای رسیدن به استقلال و خود پیروی و رها شدن از الگوهای ناکارآمد و مخرب برای برقراری ارتباط نظیر بازی‌ها، ترک فقدان مسئولیت‌پذیری یا ناامیدی ناشی از پیش‌نویس‌های ناکارآمد، ایجاد امید و حسن نیت نسبت به خود، دیگری و دنیا با اتخاذ وضعیت سالم زندگی در طی یک فرآیند اصلاح درون فردی- میان فردی می‌تواند، به بهبود کیفیت روابط اجتماعی و توانایی حل مسئله منجر شود.

باتوجه به اینکه پژوهش حاضر در شهر اهواز و روی نوجوانان بزهکار ساکن در کانون اصلاح و تربیت صورت گرفت، بایستی در تعمیم نتایج آن به سایر جامعه آماری احتیاط کرد. محدود بودن گروه به نوجوانان بزهکار پسر از دیگر محدودیت‌های این پژوهش بود. بنابراین، پیشنهاد می‌شود که در تحقیقات بعدی از مددجویان مؤنث استفاده شود و پژوهش حاضر در سطح گسترده‌تر در دیگر شهرها یا در محیط‌های آموزشی مثل مدارس و در اداره‌های دولتی تحت عنوان آموزش ضمن خدمت صورت گیرد تا تعمیم‌پذیری نتایج افزایش یابد. همچنین با توجه به اثربخش بودن آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل (TA) بر تحمل پریشانی و حل مسئله اجتماعی نوجوانان بزهکار، پیشنهاد می‌شود؛ پروتکل آموزشی تحلیل رفتار متقابل (TA) در مراکز اصلاح و تربیت شهرهای مختلف استفاده شود و اثربخشی آن سایر روش‌های درمانی مقایسه شود.

منابع

- آقایوسفی، علیرضا و منجم، عارفه. (۱۳۹۴). اثربخشی روان‌درمان گروهی مبتنی بر تحلیل رفتار متقابل بر طرحواره‌های هیجانی معتادین در حال ترک. مجله طب نظامی، ۴(۲)، ۱۲۴-۱۱۳.
- انصاری‌نژاد، نصراله. (۱۳۹۱). تحلیل بزهکاری نوجوانان کانون اصلاح و تربیت تهران. رفاه اجتماعی، ۱۱۲(۴۵)، ۴۵۰-۴۲۳.
- البرزی، محبوبه؛ انباری، عبدالرحمن و خوشبخت، فریبا. (۱۳۹۷). بررسی نقش مهارت‌های اجتماعی و جوّ خانواده در حل مسأله اجتماعی: نقش واسطه‌ای انعطاف‌پذیری شناختی. فصلنامه مطالعات روان‌شناسی تربیتی، ۱۵(۳۱)، ۳۴-۱.

بشرپور، سجاد و عباسی، آزاده. (۱۳۹۳). رابطه بین تحمل آشفتگی و اضطراب منفی و مثبت با شدت وابستگی و ولع مصرف در افراد وابسته به مواد. مجله تحقیقات علوم رفتاری، ۱۱۲(۱)، ۹۲-۱۰۲.

بیانی، علی اصغر و بیانی، علی. (۱۳۸۹). ویژگی‌های روانسنجی فرم کوتاه سیاهه حل مسئله اجتماعی. مجله روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۲۶، ۱۵۴-۱۴۷.

حسن‌زاده، منیره؛ اکبری، بهمن و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۷). اثربخشی درمان تحلیل رفتار متقابل بر راهبردهای تنظیم هیجان و عملکرد جنسی زنان ناباور. ماهنامه دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، ۱۶(۵)، ۳۷۳-۳۸۱.

حسین‌چاری، مسعود و فداکار، محمدمهدی. (۱۳۸۴). بررسی تاثیر دانشگاه بر مهارت‌های ارتباطی بر اساس مقایسه دانش آموزان و دانشجویان. دانشور رفتار، ۱۲(۱۵)، ۳۲-۲۱.

خانمحمدمدنی اطاقسرا، ارسلان؛ همایونی، علیرضا و اسحاقی، سیدمرتضی. (۱۳۹۳). رابطه بین هوش هیجانی با سلامت روانی در نوجوانان بزهکار و عادی. جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، ۴(۱۳)، ۲۲-۹.

خانی‌موصولو، محمود. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین مهارت‌های حل مسئله اجتماعی و رضایت از زندگی در میان دانش‌آموزان با و بدون اختلال بینایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی تربیتی، دانشگاه شیراز، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

خدابخشی، مریم؛ فتح‌اله‌زاده، نوشین؛ دریانی، سیدعلی و رستمی، مهدی. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر آموزش گروهی تحلیل رفتار متقابل بر صمیمیت اجتماعی و سازگاری دانشجویان خوابگاهی. فصلنامه شخصیت و تفاوت‌های فردی، ۵(۱۴)، ۳۱-۹.

— رستمی‌تبریزی، لمیا؛ خلیلی‌پاجی، عارف و ذبیح‌زاده، عباس. (۱۳۹۶). بررسی توانایی مهارت‌تکانه در نوجوانان بزهکار مبتلا به اختلال سلوک در کانون اصلاح و تربیت تهران سال ۱۳۹۳. مجله پزشکی قانونی ایران، ۲۳(۲)، ۱۱۵-۱۲۳.

— رضایی، الهام و حاجی‌علیزاده، کبری. (۱۳۹۶). مقایسه رفتارهای پرخطر، مهارت‌های ارتباطی و خودکارآمدی در نوجوانان پرورشگاهی، خانواده‌های جایگزین و عادی شهر بندرعباس. آموزش پرستاری، ۶(۵)، ۶۱-۵۴.

رعیت ابراهیم‌آبادی، معصومه؛ ارجمندنی، علی‌اکبر و افروز، غلامعلی. (۱۳۹۴). تأثیر برنامه آموزشی مثبت‌نگری بر شادکامی و باورهای غیرمنطقی نوجوانان بزهکار. پژوهشنامه روانشناسی مثبت، ۱(۲)، ۱۴-۱.

سردارپور، مسلم؛ زرگر، یدالله؛ بساک‌نژاد، سودابه و مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۹۵). اثربخشی درمان تحلیل تبدالی بر صمیمیت اجتماعی و راهبردهای مقابله با فشار روانی در دانشجویان. دستاوردهای روانشناسی بالینی، ۲(۱)، ۸۵-۱۰۲۲.

- سیدسرابی، مهناز و عسگری، شهناز. (۱۳۹۷). پیش‌بینی رفتارهای خودناتوان‌ساز تحصیلی براساس اشتیاق تحصیلی، تاب‌آوری و تحمل پریشانی دانش‌آموزان دختر. مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۳(۲۵)، ۲۱-۱.
- شیخ‌الاسلامی، علی؛ اسدالهی، الهام و محمدی، نسیم. (۱۳۹۶). پیش‌بینی پرخاشگری نوجوانان بزهکار براساس راهبردهای حل مسئله و مهارت‌های ارتباطی. فصلنامه علمی پژوهشی سلامت اجتماعی، ۴(۳)، ۲۱۴-۲۰۴.
- صارمی، نسیم؛ یزدخواستی، فریبا و عریضی‌سامانی، حمیدرضا. (۱۳۹۶). اثربخشی سایکودراما با محتوای تحلیل رفتار متقابل بر تنظیم هیجانی و عملکرد اجتماعی انطباقی دختران نوجوان بدسرپرست. مجله روانشناسی بالینی، ۹(۴)، ۹۴-۸۳.
- صدری، شمیم؛ پزشکی، شهلا و طیب‌لی، معصومه. (۱۳۹۵). ویژگی‌های شخصی و مکانیسم‌های دفاعی بزهکاران پسر کانون اصلاح و تربیت بر اساس نوع جرم. فصلنامه روانشناسی افراد استثنایی، ۶(۲۳)، ۱۹۷-۱۷۹.
- صدیقی، سعیده؛ مکوندحسینی، شاهرخ و قنبری‌هاشمی، بهرام‌علی. (۱۳۹۵). اثربخشی گروه درمانی تحلیل رفتار متقابل بر بهبود الگوهای ارتباطی زوجین. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ۱۷(۳)، ۴۴-۳۶.
- عزیزی، علیرضا؛ میرزایی، آزاده و شمس، جمال. (۱۳۸۹). بررسی رابطه تحمل آشفتگی و تنظیم هیجانی با میزان وابستگی دانشجویان به سیگار. مجله پژوهشی حکیم، ۱۱(۱)، ۱۸-۱۳.
- فرهنگی، فرهنگ و آقامحمدیان‌شعرباف، حمیدرضا. (۱۳۸۵). تأثیر روان‌درمانگری گروهی با رویکرد تحلیل رفتار متقابل بر شیوه‌های رویارویی با استرس نوجوانان. مطالعات تربیتی و روانشناسی، ۷(۲)، ۶۲-۴۱.
- کاظمی، زینب؛ نشاط‌دوست، حمیدطاهر؛ کجیاف، محمدباقر؛ عابدی، احمد؛ آقامحمدی، سمیه و صادقی، سعید. (۱۳۹۱). اثربخشی آموزش تحلیل رفتار متقابل بر صمیمیت اجتماعی دختران فراری. مطالعات اجتماعی و روان‌شناختی زنان، ۱۰(۳)، ۱۶۲-۱۳۹.
- کردنوقایی، رسول؛ مرادی، شهریار و دلفان‌بیرانوند، آرزو. (۱۳۹۶). خشونت در مدرسه: نقش توانایی همدلی، مهارت‌های ارتباطی و حل تعارض در کاهش رفتارهای خشونت‌آمیز نوجوانان. دو فصلنامه روانشناسی معاصر، ۱۲(۲)، ۱۸۴-۱۷۲.
- مرادی، سکینه؛ ابوالقاسمی، عباس و یگانه، طیه. (۱۳۹۴). کارآمدی آموزش حل مسئله اجتماعی بر کنترل عاطفی دختران آزاردیده هیجانی. فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی، ۱۰(۴۰)، ۱۹۳-۲۰۹.

- مقیسه، مرتضی و عبدالهی، عباس. (۱۳۹۷). مقایسه تحمل پریشانی و عواطف مثبت و منفی بین افراد وابسته به مواد و عادی. فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد، ۵(۹۱)، ۷۸-۵۶.
- Annemaree, C., Kellie, G., Michele, H., & Stephen, H. (2013). Goal setting and selfefficacy among delinquent, at-risk and not at-risk adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 42 (3), 431-443.
- Australian Institute of Criminology. (2010). *Australian crime: Facts and figures 2009*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Berne, E. (1961). *Transactional analysis in psychotherapy: A systematic individual and social psychiatry*. New York, NY, US: Grove Press, 198.
- Campos, L. P. (2018). Meeting the Challenges of a Vengeful World with a Socially Responsible Transactional Analysis. *Transactional Analysis Journal*, 48(2), 126-138.
- Clarkson, P. (1994). The psychotherapeutic relationship. *The handbook of psychotherapy*, 28-48.
- D’Zurilla, T. J., & Nezu, A. M. (2007). Development and preliminary evaluation of the Social Problem-Solving Inventory. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2(2), 156.
- D’Zurilla, T. J., Chang, E. C., & Sanna, L. J. (2004). Self-esteem and social problem solving as predictors of aggression in college students. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 22(4), 424.
- D’Zurilla, T. J., Maydeu-Olivares, A., & Gallardo-Pujol, D. (2011). Predicting social problem solving using personality traits. *Personality and Individual Differences*, 50(2), 142-147.
- D’Zurilla, T. J., Nezu, A. M., & Maydeu-Olivares, A. (2002). *The Social Problem-Solving Inventory-Revised (SPSI-R): Technical manual*. North Tonawanda, NY: Multi-Health Systems, Inc.
- Daughters, S. B., Reynolds, E. K., MacPherson, L., Kahler, C. W., Danielson, C. K., Zvolensky, Z., & Lejuez, C.W. (2009). Distress tolerance and early adolescent externalizing and internalizing symptoms: The moderating role of gender and ethnicity. *Behaviour Research and Therapy*, 47(3), 198-205.
- Deutsch, A. R., Crockett, L. J., Wolff, J. M., & Russell, S. T. (2012). Parent and peer pathways to adolescent delinquency: Variations by ethnicity and neighborhood context. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(8), 1078-1094.
- Hoeben, E. M., & Weerman, F. M. (2016). Why is involvement in unstructured socializing related to adolescent delinquency? *Criminology: An Interdisciplinary Journal*, 54(2), 242-281.
- Hollander, E., & Evers, E. (2001). New developments in impulsivity. *Lancet*, 358(2), 949-950.
- Howell, A. N., Leyro, T. M., Hogan, J., Buckner, J. D., & Zvolensky, M. J. (2010). Anxiety sensitivity, distress tolerance, and discomfort intolerance in relation to coping and conformity motives for alcohol use and alcohol use

- problems among young adult drinkers. *Addictive Behaviors*, 35(12), 1144-7.
- Kadish, T.E, Glasser B. A, & Ginter, E. J. (2007). Identification The developmental Strengths of Juvenile offerens: Assessing for life Skills. *Journal of Addications and offender counseling*, 21(2), 11-85.
- Keough, M. E., Riccardi, C. J., Timpano, K. R., Mitchell, M. A., & Schmidt, N. B. (2010). Anxiety symptomatology: The association with distress tolerance and anxiety sensitivity. *Behavior Therapy*, 41(4), 567-574.
- Kim, M. S., Bang, G., & Ko, I. J. (2017) The agent communication simulation based on the ego state model of transactional analysis. *Advances in Computer Science and Ubiquitous Computing*, 421, 360-365.
- Lashani, I., & Mazaheri, M. (2016). Effectiveness of transactional analysis group training on reduction of prisoners' aggression. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 7(4), 219-222.
- Mathias, C. W., Dougherty, D. M., Marsh, D. M., Moeller, F. G., & Hicks, L. R. (2002). Laboratory of measures of impulsivity: a comparisons of women with or without childhood aggression. *Psychological record*, 52(4), 289-303.
- Mobini, S., Grant, A., Kass, A., & Yeomans, M. (2007). Relationships between functional and dysfunctional impulsivity, delay discounting and cognitive distortions. *Personality and individual differences*, 43(3), 1517-1528.
- O'Cleirigh, C., Ironson, G., & Smits, J. A. (2007). Does distress tolerance moderate the impact of major life events on psychosocial variables and behaviors important in the management of HIV? *Behavior Therapy*, 38(3), 314-323.
- Ohnsson, R. (2011). *Transactional Analysis Psychotherapy-Three Methods Describing a Transactional Analysis Group Therapy*: Department of Psychology, Lund University.
- Pham, M. L. (2017). *Effects of Transactional Analysis Therapy on Anxiety Disorders in Substance Abusers*. Brandman University, ProQuest Dissertations Publishing, 2017.
- Queendom, A. (2004). Queendom Communication skills test Revised 2004 [cited 2017]. Available from: <http://www.queendom.com/cgi-bin/tests/transfer.cgi>.
- Simons, J. S., & Gaher, R. M. (2005). The distress tolerance scale: Development and validation of a self-report measure. *Motivation and Emotion*, 20 (9), 83-102.
- Simons, J., & Gaher, R. M. (2005). The distress tolerance scale: Development and validation of a self-report measure. *Motivation and Emotion*, 29(2), 83-102.
- Snyder, H.N., & Sickmund, M. (2006). *Juvenile offenders and victims: national report*. Washington, DC: U.S. Department of justice: Office of juvenile justice and delinquency prevention.

- Sokovnina, M. S., & Aleshin, V. N. (2015). Integration of psychodrama and transactional analysis methods in psychoeducational work with school-age children in Russia. *International Journal of Transactional Analysis Research & Practice*, 6(1).
- Stewart, I., & Joines, V. (2012). *TA today: A new introduction to transactional analysis*. 2nd ed. Lifespace Pub.
- Stewart, L., & Joines, V. (2009). *Today: A new introduction to transactional analysis*. 3 ed. North Carolina: Lifespace Publication.
- Suh, J., Ruffins, S., Robins, C., Albanese, M., & Khantzian, E. (2008). Self-medication hypothesis: Connecting affective experience and drug choice. *Psychoanalytic Psychology*, 25(3), 518-532.
- Zvolensky, M. J., Bernstein, A., & Vujanovic, A. A. (2011). *Distress tolerance: Theory, Research, and Clinical Application*, New York: Guilford Press.

